

Bylage oer it 'projekt telelearen' by it brief fan de FFU en de RfdFB oan de Twadde Keamer d.d. 05-01-2006 oer it ôfskaffen fan de dielfakken yn de twadde faze fan it hafû en it twû en de skealike gefolgen dy't soks hat foar it Frysk as eksamenfak

Project Teleleren

1 Kader

Op initiatief van de Koordinaasje- en Advysgroep Frysk yn it fuortset ûnderwiis (KAG), waarin alle scholen voor voortgezet onderwijs is Friesland zijn vertegenwoordigd, is in juni 2004 in het kader van het provinciale *Plan fan oanpak Frysk yn it ûnderwiis* het project '*Learplan en learmiddels Frysk fuortset ûnderwiis 2004 – 2007*' gestart.

De **doelstelling** van het project is:

dat it ûnderwiis yn Fryske taal en kultuer healweis 2007 kwalitatyf en kwantitatyf foarsjoen is fan foldwaande middels foar dosinten en learlingen om dat ûnderwiis adekwaat stal te jaan, en dat safolle mooglik skoallen / learlingen meidwaan kinne.

(dat het onderwijs in Friese taal en cultuur halverwege 2007 kwalitatief en kwantitatief is voorzien van voldoende leermiddelen voor docenten en leerlingen om dat onderwijs adequaat vorm te geven, en dat zoveel mogelijk scholen / leerlingen mee kunnen doen).

Concreet betekent dat een **omslag op drie fronten**:

- inhoudelijk: de omslag van vooral taal naar taal en cultuur
- didactisch: de omslag naar een veel gedifferentieerder en individueler aanpak, waarbij de leerlingen meer zelfstandig kunnen werken
- organisatorisch: het voor scholen mogelijk maken om de omslag te maken van één lesuur Fries per week naar andere roostervormen (periodisering, projecten).

Binnen het project kunnen de volgende **onderdelen** worden onderscheiden:

- een raamleerplan voor het vernieuwde vak Fryske taal en kultuer
- nieuw lesmateriaal voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, uitgaande van de nieuwe kerndoelen basisvorming (klas 1 en 2 vmbo, klas 1, 2 en 3 havo/vwo)
- nieuw materiaal voor de klassen 3 en 4 vmbo voor alle leerwegen
- nieuw materiaal voor de tweede fase, aansluitend bij het nieuwe examenprogramma Friese taal en cultuur.
- uitbouw en vernieuwing van het digitale vaklokaal Frysk
- opzet van een virtuele vakcommunity Frysk

Het project richt zich nadrukkelijk op alle leerlingen van alle scholen voor voortgezet onderwijs in Friesland.

Het Project Teleleren beoogt vooral een invulling van de tweede doelstelling (het laten meedoen van zoveel mogelijk leerlingen en scholen) mogelijk te maken.

2 Beschrijving huidige situatie

A

In Friesland is het vak *Frysk* een verplicht vak in de basisvorming. Op een betrekkelijk gering aantal scholen kan het vak later (klas 3 en 4 vmbo, 4 en 5 havo, 5 en 6 vwo) als examenvak worden gekozen. Op een enkele school kan het vak in de tussenliggende jaren als keuzevak worden gevolgd.

Bij de invoering van de nieuwe kerndoelen voor de onderbouw wordt het vak omgebogen naar het voor alle leerlingen verplichte vak *Fryske taal en kultuer*. Bij de ontwikkeling van het nieuwe lesmateriaal wordt ervan uitgegaan dat de leerlingen grote verschillen vertonen in taalachtergrond. Daarom wordt er een gedifferentieerd aanbod ontwikkeld.

Ook in de nieuwe examenprogramma's wordt het vak uitgebreid tot *Fryske taal en kultuer*. Daarin worden voor havo en vwo een aantal basismodules verplicht; de leerling kiest daarbij een aantal uitbreidingsmodules om tot een volledig programma te komen. Voor vmbo wordt eenzelfde opzet nagestreefd.

Naast schriftelijk materiaal zal ook veel materiaal via het digitale vaklokaal (digischool) beschikbaar zijn.

Op veel scholen in Friesland wordt het vak na klas 1 niet meer aangeboden omdat het vaak gaat om kleine groepen die lastig in te roosteren zijn en de lessen verhoudingsgewijs duur zijn. Dat is jammer, omdat, verspreid over de provincie, een flink aantal leerlingen de mogelijkheid wordt onthouden het vak te kiezen.

B Beperking in de toekomst

Door de herziening van de Tweede Fase (in te voeren met ingang van de cursus 2007-2008) zou het aantal leerlingen dat voor het vak Fryske taal en kultuer kiest nog kunnen afnemen doordat niet meer gekozen kan worden voor een deelvak, maar voor alleen nog voor het totaalvak.

Door die herziening wordt ook de vrije ruimte voor leerlingen kleiner en hoeft er nog slechts een vak in die vrije ruimte te worden gekozen. De ruimte voor Frysk wordt dus kleiner, de groepen die nu al klein zijn zullen nog kleiner worden.

3 Stand van zaken nu

- Het Raamleerplan, waaraan o.a. de vakdidactici Fries van RUG en NHL meewerkten, is in mei 2005 verschenen (*Jan Popkema en Henk Jongsma (ed): Ramtleerplan Frysk yn it fuortset ûnderwiis 2005, Ljouwert 2005*).
- Vanaf januari zijn werkgroepen bezig met het schrijven van nieuw lesmateriaal en met het digitale vaklokaal.
- Met de opzet van de vakcommunity is in juni 2005 een begin gemaakt.

4 Differentiatie

Ongeveer de helft van de leerlingen in Friesland is van huis uit Friestalig, maar er is een groot verschil in het beheersingsniveau van de vaardigheden schrijven en lezen. Bij de van huis uit Nederlandstalige leerlingen is sprake van een groot verschil in beheersingsniveau van alle vier vaardigheden (spreken, luisteren, lezen, schrijven). Een bijzondere groep wordt gevormd door de leerlingen die Nederlandstalig worden opgevoed in een Friestalige omgeving.

Deze brede heterogeniteit dwingt tot differentiering. Niets is immers frustrerender en demotiverender dan instappen op een te hoog of een te laag niveau.

In het *Ramtleerplan* is voor de differentiatie gekozen voor aansluiting bij het door de Raad van Europa ontwikkelde *Common European Framework of References*

(www.taalportfolio.nl). Daarin worden zes beheersingsniveaus onderscheiden voor elk van de vaardigheden luisteren / begrijpen, lezen, spreken / interactie, spreken / productie, schrijven. Dat betekent dat voor elke leerling een beginniveau moet worden vastgesteld, een binnen een bepaalde tijd te bereiken volgend niveau en een te behalen eindniveau. Op deze wijze kan voor vrijwel elke leerling een eigen leerroute worden opgesteld die nauw aansluit bij het zgn. competentieren.

- Voor de laagste klassen moet daarnaast nog onderscheid worden gemaakt tussen de niveaus A (vmbo-lwoo, BB, KB), B (vmbo GT, T) en C (havo/vwo).

- Voor de bovenbouw VMBO moet onderscheid worden gemaakt voor de verschillende leerwegen en moet worden aangesloten bij de verschillende afdelingen om het toepassen in reële gebruikssituaties mogelijk te maken.
- Voor de Tweede Fase worden verplichte modules ontwikkeld voor taal en voor cultuur, met daarnaast een groot aantal keuzemodulen, zodat ook hier de leerling zoveel mogelijk een leerroute kan kiezen die aansluit bij beheersingsniveau en belangstelling.

Al deze zaken zijn in het *Ramtlearplan* meer uitgewerkt beschreven.

Door deze opzet, noodzakelijk vanwege de zeer grote heterogeniteit van de leerlingenpopulatie, maar ook noodzakelijk om onderwijs volgens de hedendaagse inzichten mogelijk te maken (competentieleren) zullen scholen hun organisatie wat betreft het vak Fries moeten aanpassen.

5 Noodzaak ICT

Docenten zullen het onderwijs in hun groepen zo moeten organiseren dat hun leerlingen zo zelfstandig mogelijk door middel van activerende opdrachten de afgesproken competenties kunnen bereiken.

Door naast het schriftelijke (basis)materiaal te werken met de opdrachten en toetsen uit het digitale vaklokaal (www.digischool/frysk) wordt dat mogelijk.

Voor het vernieuwde vak Fries is werken met een elektronische leeromgeving een basisvoorwaarde.

Zo kan ook een oplossing worden gevonden voor de relatief kleine keuzegroepen in de middenbouw en in de examenklassen (zie ook bijlage A4 in het *Ramtlearplan*).

6 Oplossing probleem kleine groepen: afstandsleren

Door het organiseren van afstandsleren worden leerlingen van scholen waar een bepaald vak niet kan worden aangeboden, in staat gesteld dat vak op een andere school te volgen. Daarbij kunnen we beginnen met het vak Fryske taal en kultuer in de examengroepen.

Zodra enige ervaring is opgedaan kunnen ook leerlingen van andere groepen (middenklassen) op deze wijze de lessen volgen.

* Spin off:

1 Na enige ervaring kunnen de mogelijkheden worden uitgebreid tot andere ‘kleine’ examenvakken als Grieks, Frans, maatschappijleer, filosofie.

2 Deelnemende scholen kunnen de mogelijkheden ook gebruiken voor de begeleiding van langdurig zieke leerlingen.

7 Opzet

Hoofdlijn

Scholen waar geen eigen groepen kunnen worden gevormd, sluiten zich aan bij scholen met eigen (examen-)groepen. Afstandsbegeleiding is dan mogelijk met behulp van een vorm van video-conferencing en het gebruik van een elektronische leeromgeving.

Uitwerking

1 De vier scholen die een behoorlijke ervaring hebben met de eindexamens Fries en die voldoende leerlingen hebben om een eigen groep te vormen (Bogerman in Sneek, Dockingacollege in Dokkum, Piter Jelles in Leeuwarden, Singelland in Drachten en Burgum)

worden de ‘donorscholen’. Twee scholen richten zich op havo/vwo, twee scholen richten zich op vmbo.

2 Andere scholen voor voortgezet onderwijs in Friesland sluiten zich aan bij een van deze scholen. Aangesloten scholen betalen een nader te bepalen (beperkte) bijdrage in de leskosten aan de donorschool.

3 De docenten Frysk van de donorscholen krijgen elk 3 uur per week beschikbaar om hun afstandsleerlingen te kunnen begeleiden.

4 Via een kabelnetwerk kunnen leerlingen op de satellietscholen de lessen (instructielessen, maar ook lessen mondelinge taalvaardigheid) op de donorscholen volgen.

5 Via een ELO (elektronische leerweg) worden de leerlingen bij de uitwerking van hun opdrachten begeleid.

6 Leerlingen op de satellietscholen krijgen een speciale mentor die hen begeleidt en stimuleert bij dit afstandsleren. Die mentor heeft daarvoor één uur per week beschikbaar.

6 Met een nog nader te bepalen frequentie, te denken valt aan eenmaal per week, is er via het kabelnetwerk voor de leerlingen op de satellietschool gelegenheid tot contact met ‘hun’ docent.

7 Een aantal malen (minimaal 5) per jaar bezoekt de docent zijn afstandsleerlingen of bezoeken de afstandsleerlingen hun docent op de donorschool.

8 Technische mogelijkheden

Door *Kabel Noord* (infrastructuur) en het bedrijf *dB Audio Video Systemen* (hardware) is een systeem ontwikkeld om ‘de plattelandsparadox’ te doorbreken. Daarmee is inmiddels ook ervaring opgedaan.

Bij een webcamverbinding is altijd sprake van een 1-op-1-verbinding. Via een multipointsysteem kunnen tot 16 locaties met elkaar worden verbonden. Bovendien is de technische kwaliteit aanmerkelijk beter.

Een indicatie van de kosten:

A abonnement per maand voor 5 locaties voor 20 uur per week, flexibel in te vullen: 1500 euro.

B apparatuur per locatie:

- Hoogwaardig: 10 á 12.00 euro
- Aanvaardbare kwaliteit: 5 á 6000 euro
- Eenvoudig (geschikt voor 2 á 3 leerlingen): 1000 euro.

Alle apparatuur kan ook worden geleased.

9 Tijdpad

Bij het project *Fryslân fernijt* wordt een aanvraag ingediend voor subsidie van een eenmalig experiment. Na de evaluatie van dat experiment (1 donorschool met een beperkt aantal satellietscholen) wordt subsidie gevraagd voor het vervolg, met een uitbreiding naar zoveel mogelijk scholen / vestigingen.

- tweede halfjaar 2005: voorbereiden projectaanvraag
- tweede halfjaar 2005: voorlichting naar de scholen
- eerste maanden 2006: voorlichting naar de leerlingen / keuzeprocessen leerlingen
- start experiment: augustus 2006
- evaluatie: augustus 2007
- uitbreiding naar andere scholen: tweede halfjaar 2007
- start andere scholen: augustus 2008
- eindevaluatie: december 2010.

10 Kosten

A Kosten per donorschool

		Eenmalig	Jaarlijks
A	1 docent á 50 euro per uur gedurende 52 weken per jaar voor 3 uren per week		7.800
B	Overheadkosten / reiskosten docent		1.500
C	Kosten infrastructuur videoconferencing	12.000	
	Afschrijving over 4 jaar		3.000
D	Kosten ELO: PM		
E	Kosten mentor satellietscholen: nvt		
F	Scholing docenten		800
	Totaal	12.000	13.000

B Kosten per satellietschool

		Eenmalig	Jaarlijks
A	nvt		
B	Overheadkosten / reiskosten leerlingen		200
C	Kosten infrastructuur videoconferencing kleine groep	1.000	
	Kosten infrastructuur videoconferencing middelgrote groep	6.000	
	Afschrijving over 4 jaar kleine groep		250
	Afschrijving over 4 jaar middelgrote groep		1.500
D	Kosten ELO: PM		
E	Kosten mentor satellietscholen 1 x 50 euro x 1 uur x 52 weken		2.600
F	Scholing docenten/mentoren		200
	Totaal	1.000 /6.000	3.250 /4.500

C Overzicht kosten totaal (schatting)

Er zijn in Friesland ongeveer 40 vestigingen (al of niet zelfstandig) voor voortgezet onderwijs.

In de volgende berekening is ervan uitgegaan dat de helft van die vestigingen meedoet: 4 donorscholen en 16 satellietscholen.

		Eenmalig	Per jaar
A	4 docenten (1 per donorschool) á 50 euro per uur gedurende 52 weken per jaar = 4 docenten x 3 uren x 50 euro x 52 weken =		31.200
B	overheadkosten en reiskosten voor leerlingen en docenten		9.200
C	kosten infrastructuur videoconferencing en elektronische leeromgeving, uitgaande van aanschaf		
	- aanleg per donorschool: 4 x 12.000 euro	48.000	
	- aanleg per deelnemende school: 8 x 1.000 euro + 8 x 6.000 euro	56.000	
	- beheer netwerk		2.000
	- kosten (huur) netwerk (4 netwerken) per jaar: 4 x 12 x 1500 euro = 72.000 (voor 30% door de scholen te betalen)		50.400
	- afschrijving en vervanging apparatuur (gerekend over 4 jaar)		26.000
D	kosten elektronische leerweg: PM (iedere school heeft een ELO-aansluiting)		
E	Kosten mentoren satellietscholen 1 docent x 1 uur x 16 scholen x 52 weken = 1 x 50 x 16 x 52		41.600
F	scholing docenten / mentoren		6.400
G	algemene kosten en kosten projectleiding: 10% van A t/m F (- huur netwerk)		8.000
Totaal		104.000	174.800